

ภาวะหนี้ครัวเรือน

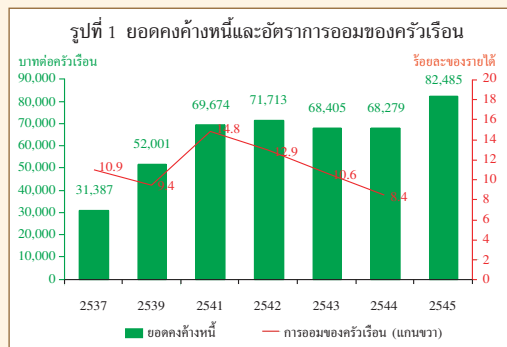
จากการสำรวจหนี้ครัวเรือนโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.) ในช่วงปี 2541-2544 ยอดหนี้ที่ตรงตัวอยู่ที่ประมาณ 69,500 บาท ต่อครัวเรือน ส่วนหนึ่งเพราะวิกฤตเศรษฐกิจทำให้ภาวะการจ้างงานและกระแสรายได้ไม่แน่นอน ครัวเรือนจึงมีข้อจำกัดในการก่อหนี้และต้องใช้จ่ายจากเงินออมมากขึ้น สะท้อนจากอัตราการออมที่ลดลงต่อเนื่องในช่วงนั้น (รูปที่ 1) อย่างไรก็ตาม ในปี 2545 ครัวเรือนก่อหนี้เพิ่มขึ้นจากปีก่อนถึงร้อยละ 20 มาอยู่ที่ 82,485 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับระดับหนี้กับรายได้สุทธิหลังหักภาษีของครัวเรือนทั้งปี (Annual Household Disposable Income) อยู่ที่ประมาณร้อยละ 51.1 สูงขึ้นจากร้อยละ 48.6 ในปี 2544

ข้อมูลจากการสำรวจสอดคล้องกับระดับหนี้ครัวเรือนในระบบ (Formal Sector Debt) ที่ ธปท. ประมวลจากข้อมูลทุกยภูมิ ได้แก่ (1) ยอดคงค้างสินเชื่อบุคคล^{1/} ของสถาบันการเงิน (2) ยอดคงค้างสินเชื่อบัตรเครดิตและสินเชื่อเช่าซื้อของบริษัทเอกชนที่มีใช้สถาบันการเงิน และ (3) ยอดคงค้างหนี้กองทุนหมู่บ้าน กล่าวคือ ครัวเรือนก่อหนี้ในระบบเพิ่มขึ้นชัดเจนในปี 2545 และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นต่อเนื่องในปี 2546 โดยสัดส่วนหนี้ต่อรายได้สุทธิหลังหักภาษีของครัวเรือนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 39.9 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 46.1 ในปี 2545 และร้อยละ 47.8 ณ สิ้นไตรมาสที่ 2 ปี 2546 และสัดส่วนดังกล่าวน่าจะสูงขึ้นอีก หากแนวโน้มการก่อหนี้ใกล้เคียงกับช่วงครึ่งแรกของปี (รูปที่ 2)

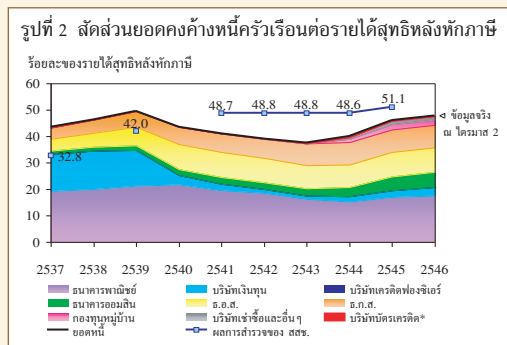
เมื่อพิจารณาข้อมูลหนี้ครัวเรือนจากการสำรวจและข้อมูลหนี้ในระบบประกอบกันพบว่า หนี้ในระบบเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับหนี้ในระบบ เนื่องจากประชาชนมีช่องทางเข้าถึงแหล่งเงินกู้ในระบบมากขึ้น โดยในปี 2545 หนี้ในระบบมีอยู่เพียงประมาณร้อยละ 5 ของรายได้สุทธิหลังหักภาษี นอกจากนี้สัดส่วนการก่อหนี้ในระบบเพื่อการบริโภคอื่น ๆ ที่มีใช้ที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเป็นลำดับในช่วงที่ผ่านมา

ปัจจัยสำคัญต่อการเพิ่มขึ้นของหนี้ครัวเรือน

1. การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจไทยที่ฟื้นตัวต่อเนื่องตั้งแต่ปลายปี 2543 ทำให้อัตราการว่างงานลดลง รายได้ประชากรขยายตัว และความเชื่อมั่นของผู้บริโภคเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้บริโภคใช้จ่ายและก่อหนี้มากขึ้น ประกอบกับนโยบายการเงินที่ผ่อนคลายช่วยสนับสนุนการซื้อสินค้าคงทน โดยเฉพาะเมื่อความมั่นใจในภาวะการมีงานทำและรายได้สูงขึ้น จึงเป็นช่วงเวลาสำหรับการเปลี่ยนหรือซื้อสินค้าคงทนใหม่หลังจากที่เลื่อนการซื้อมา 3-4 ปี เพราะความเชื่อมั่นของผู้บริโภคในช่วงนี้น้อยเปราะบาง นอกจากนี้ อัตราดอกเบี้ยที่ลดลงต่อเนื่องในช่วง 4 ปีที่ผ่านมาและอยู่ในระดับต่ำเป็นประวัติการณ์ในขณะนี้ ช่วยลดภาระดอกเบี้ยจ่ายของครัวเรือนลงมาก ดังนั้น ผู้กู้สามารถก่อหนี้สูงขึ้นได้โดยไม่ต้องเพิ่มภาระการจ่ายคืนหนี้ต่อเดือน

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทย
*บริษัทที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน

^{1/} รวมสินเชื่อที่ให้กับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

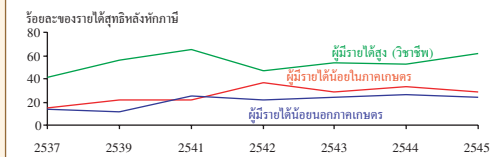
2. การเปลี่ยนแปลงของระบบการเงิน ภายหลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ภาคธุรกิจประสบปัญหาด้านผลประกอบการ สถาบันการเงินจึงหลีกเลี่ยงการปล่อยสินเชื่อให้แก่ภาคธุรกิจ และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์มาเน้นการปล่อยสินเชื่อส่วนบุคคลมากขึ้น ในขณะที่บริษัทเอกชนที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน เช่น บริษัท จี อี แคปิตอล และบริษัทอออนธนสินทรัพย์ ก็เริ่มเข้ามามีบทบาทในการปล่อยกู้มากขึ้น นอกจากนี้ พัฒนาการทางเทคโนโลยีประกอบกับการแข่งขันขยายฐานลูกค้าของสถาบันการเงินและบริษัทที่ให้สินเชื่อบัตรเครดิตต่าง ๆ มีส่วนผลักดันให้การใช้บัตรเครดิตแพร่หลายยิ่งขึ้น

3. นโยบายของรัฐบาล รัฐบาลกระตุ้นการใช้จ่ายของครัวเรือนผ่านนโยบายด้านภาษี โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ และการปล่อยสินเชื่อผ่านสถาบันการเงินของรัฐ โดยเน้นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ซึ่งแม้ว่าสินเชื่อใหม่ในส่วนนี้จะคิดเป็นสัดส่วนน้อยเทียบกับสินเชื่อในระบบทั้งหมด แต่ก็มีส่วนเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนแก่ประชาชนระดับรากหญ้าและช่วยทดแทนการกู้ยืมนอกระบบ ทั้งนี้เงินกู้บุคคลจากภาครัฐดังกล่าวมิได้ใช้ในการบริโภคทั้งหมด โดยบางส่วนนำไปเพื่อส่งเสริมการผลิตหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสมาชิกในหมู่บ้าน

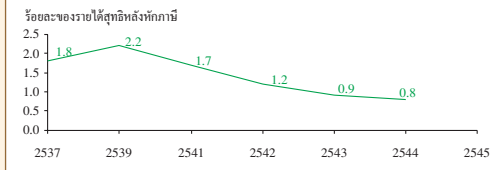
ความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน

ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวผลักดันให้ระดับหนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในปี 2545 ต่อเนื่องถึงปี 2546 ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ผลการสำรวจของ สสช. แยกตามกลุ่มรายได้พบว่ากลุ่มผู้มีรายได้สูง อาทิ ผู้ประกอบวิชาชีพ มีแนวโน้มที่จะก่อหนี้เพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มผู้มีรายได้น้อย (รูปที่ 3.1) ส่วนหนึ่งเนื่องจากกลุ่มผู้มีรายได้สูงสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนและมีความสามารถในการชำระหนี้ที่ค่อนข้างแน่นอนในภาวะที่เศรษฐกิจกำลังฟื้นตัว อย่างไรก็ตาม แม้ยอดหนี้ครัวเรือนจะสูงขึ้น แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าความสามารถที่จะชำระหนี้ของครัวเรือนยังคงดีขึ้น โดยภาระดอกเบี้ยต่อรายได้สุทธิหลังหักภาษีของครัวเรือนมิได้เพิ่มขึ้นตามยอดค่างหนี้ แต่กลับโน้มลดลง (รูปที่ 3.2) เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยลดลงมาก นอกจากนี้ แม้ว่าภาวะหนี้ครัวเรือนไทยจะ

รูปที่ 3.1 ยอดค่างหนี้ครัวเรือนจำแนกตามประเภทของครัวเรือน

รูปที่ 3.2 ภาระดอกเบี้ยของครัวเรือน

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 1: หนี้ครัวเรือนของประเทศในภูมิภาคในปี 2545

(ร้อยละ)	ไทย	มาเลเซีย	เกาหลี
ยอดค่างหนี้ครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	27.2	66.3	73.6
ยอดค่างหนี้ครัวเรือนต่อรายได้สุทธิหลังหักภาษี	51.0	73.5	83.1

ที่มา: ธปท. คำนวณจากข้อมูล สสช. สศช. ธนาคารกลางเกาหลีใต้ และ CEIC

สูงขึ้นมากในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา แต่เมื่อเทียบกับประเทศอื่นในภูมิภาค ระดับหนี้ครัวเรือนของไทยยังค่อนข้างต่ำ (ตารางที่ 1)

คณะกรรมการฯ ประเมินว่า แม้การก่อหนี้เพิ่มขึ้นของครัวเรือนในขณะนี้ ส่วนหนึ่งเป็นไปตามภาวะดอกเบี้ยและภาวะเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวย ซึ่งทำให้ทั้งผู้กู้และผู้ปล่อยกู้มีความมั่นใจว่าจะสามารถชำระหนี้ได้ในอนาคต แต่ระดับหนี้ที่สูงขึ้นนี้อาจสร้างความเสี่ยงให้กับระบบเศรษฐกิจต่อไปหากครัวเรือนมิได้ประเมินความสามารถในการผ่อนชำระหนี้ได้อย่างรอบคอบ ดังนั้น แม้จะยังไม่เป็นปัญหาในปัจจุบัน แต่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก็ควรระมัดระวังมิให้หนี้ขยายตัวในอัตราที่เร็วเกินควร